

2.3. Ретроспективна національна бібліографія в УРСР після революції. Її надбання та проблеми.

Наступний етап у розвитку української бібліографії пов'язаний з періодом української революції 1917-1921 рр. [63, с. 80-92]. У цей час закладалися державні основи національної бібліографії. Урядами УНР, у період гетьманату П. Скоропадського, коли за складних політичних і економічних обставин було сформовано національну політику в галузі бібліографії, було створено відповідні наукові установи та визначено основні напрями розвитку системи НБ в Україні. Україна вперше розпочала створення державної бібліографії, предметом вивчення якої стала саме україномовна книга незалежно від місця її видання та вся друкована продукція на території України [21; 62].

За Центральної Ради, у період, коли українська інтелігенція була захоплена ідеєю заснування незалежної національної держави та створення відповідних державних органів, у Бібліотечно-архівному відділі, створеному під керівництвом О. Грушевського при Генеральному секретаріаті народної освіти, розглядалися проблеми державної реєстрації друку та ретроспективної бібліографії. Спочатку ці питання були поставлені у контексті створення Національної бібліотеки, яка розглядалася О. Грушевським як книгозховище українознавчої літератури та найбільше зібрання друкованої продукції, виданої в Україні всіма мовами [35; 36].

Розбудова української державності за часів національно-визвольної боротьби українського народу (1917-1921 рр.) та проголошення Української Народної Республіки зумовили створення 24 січня 1919 року Головної Книжної Палати (з Українським бібліографічним інститутом) у м. Києві під керівництвом Ю. Меженка, яка проводила роботу зі збирання друкованої продукції на терені України та розгорнула активну видавничу діяльність, зокрема підготувала список періодичних видань за 1919 рік, який було надруковано в додатку до журналу «Книжний вісник» Всенародної бібліотеки України при Українській академії наук, й мала намір випускати українську бібліографію всієї друкованої продукції [93, с. 26].

Саме функціонування Книжкової палати надало реального змісту «Закону про обов'язковий примірник», завдяки чому було покладено початок формуванню фонду «Україніки». Книжкова палата поставила завдання державної ваги – складання Українського бібліографічного репертуару (УБР). З організацією в Києві Української академії наук, і особливо у 20-ті роки, лідерство в розробці проблеми українознавства перейшло від НТШ (Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка) до ВУАН (Всеукраїнської академії наук) [22, с. 211-221].

У 20-х роках над репертуаром україномовної книги плідно працювали науковці Українського науково-дослідного інституту книгознавства (УНІК) під керівництвом Ю. Меженка [21; 36]. Серед видань «Трудів УНІК» найґрунтовнішими можна назвати: «Українська книга XVI-XVII-XVIII ст.»; В. Шпілевич «Бібліографія української літератури та літературознавства за 1928 рік», В. Ігнатенко «Бібліографія української преси 1816-1919». Аналіз наукової та видавничої діяльності за матеріалами архівного фонду УНІКу дає змогу стверджувати важливість розробок бібліографічної тематики та створення свого власного фонду «україніка» [36].

Мал. 16. Маслов
Сергій Іванович [102].

Власне, у 20-ті роки й були закладені підвалини понять «україніка», «українська книга», «національна бібліографія». Питання національної книги періоду нової та новітньої історії і бібліографічного репертуару розроблялися відомими бібліографами – Ю. Меженком, Ф. Максименком, С. Постернаком, М. Сагардою, С. Рубінштейном, М. Ясинським, М. Гуменюком; а методологічні аспекти репертуару української книги XVI-XVIII ст. – С. Масловим. Дискусії стосовно поняття «українська книга» зародилися в середині 20-х років, які були бурхливим періодом національного відродження в історії України [21; 36].

У 20-30-ті роки були закладені теоретичні та методичні підвалини українського бібліографічного репертуару в працях С. Постернака, М. Сагарди, С. Маслова та ін. Одним з перших бібліографічних видань цього напрямку був «Каталог ювілейної виставки українського друкарства» Маслова Сергія Івановича (К., 1925. – 50 с.) (див. мал. 17), підготовлений з нагоди святкування 350-річчя українського друкарства. Тут подано відомості про видання українських друкарень XVI-XVIII ст., що зберігалися в бібліотеках Києва та окремих осіб. Зокрема, відображено видання друкарень

Галичини, Волині, Києва, Чернігова, а також видання, здійснені за кордоном (у Кракові, Празі, Венеції та ін.), надруковані кирилівським шрифтом, а також латинською і грецькою мовами. Але у 30-ті роки ця робота припинилася, тому що була визнана за прояв «українського буржуазного націоналізму» [3; 81] (рекомендаційний список літератури про вченого, складений з використанням електронних ресурсів НБУВ, див. дод. 11).

Мал. 17. Обкладинка та титульна сторінка покажчика С. Маслова «Каталог ювілейної виставки українського друкарства» (К., 1925. – 50 с.) [107]

Наступна спроба відновлення роботи зі створення бібліографічного репертуару української книги (у хронологічних межах з 1798 р. до 1914 р.) була зроблена в 1945 році з ініціативи Ю. Меженна, тодішнього директора ЦНБ АН УРСР. У тому ж році 21-22 грудня, в Бібліотеці Академії наук УРСР у Києві відбулася нарада, присвячена складанню «Бібліографії української книги 1798-1914 рр.». Широковживаний раніше термін «Репертуар української книжки» майже зник з мови фахівців-бібліографів. Було вирішено сформувати робочу картотеку на основі друківаних бібліографічних джерел. До бібліографії ввійшли книги українською мовою, видані на території Російської імперії, у тому числі на тих польських землях, що належали їй. Ю. Меженко стверджував, що розгляд української бібліографії з 1798 р. є умовним, що слід готуватися до заглиблення далі в XVIII ст., а значить і в XVI. За його ініціативи на спеціальній нараді у ВБУ були обговорені теоретичні та науково-практичні питання репертуару української книги, але все це було призупинено у зв'язку з ідеологічними заборонами працювати над національною тематикою. Результатом праці ентузіастів-бібліографів того часу є робоча картотека Української книги 1798-1914 рр. Але знову роботу було припинено у 1948 році тому, що її керівників звинуватили в націоналізмі [21; 24; 36; 3].

За радянських часів державна бібліографія частково виконувала завдання національної бібліографії. На той час система посібників державної бібліографії тією чи іншою мірою відбивала економічну, політичну, соціальну реальність суспільства і найбільш повно відображала друківані матеріали. В УРСР склалася система державної бібліографії, що включала поточну, ретроспективну та бібліографію екстеріоріки [58, с. 12-18].

5-9 жовтня 1965 р. проходила Всесоюзна нарада з питань ретроспективної бібліографії. На нараді було визначено, що першочерговим завданням у республіках є створення загальної ретроспективної бібліографії літератури, що була видана за роки радянської влади. Водночас можна було вести облік літератури, виданої до Жовтневої революції, але ця робота не повинна затримувати рішення першого, більш важливого завдання [58, с. 12-18]. Таким чином, перевага надавалася створенню ретроспективної бібліографії літератури, виданої за радянських часів.

Нарада висловилася за створення ретроспективних бібліографій на основі загальних принципів з урахуванням специфічних особливостей історичного розвитку і національної культури республіки, а також досвіду бібліографічної роботи. Так, при складанні бібліографії за часів радянської влади рекомендувалося включати твори друку незважаючи на мову, якою вони були видані на території, у межах якої проводився облік в органах поточної державної бібліографії. Крім того, у спеціальному розділі бібліографії допускався облік літератури, виданої в інших республіках, але мовою даної республіки [58, с. 12-18].

У 1965 р. Всесоюзна книжкова палата, що очолила роботу зі створення ретроспективної бібліографії книг радянського періоду, розробила «Положення про ретроспективну загальну бібліографію друкованих творів, виданих у союзних і автономних республіках СРСР за часів Радянської влади», доповнила «Положення про ретроспективну загальну бібліографію друкованих творів, виданих у союзних і автономних республіках за дореволюційний період» [58, с. 12-18].

У Положенні підкреслювалося, що ретроспективні бібліографії, які видаються в республіках, є частинами союзної ретроспективної загальної бібліографії, тому основні принципи їх складання мають бути єдиними. Складає дану бібліографію книжкова палата республіки у співпраці з державною республіканською бібліотекою, науковими бібліотеками та науковими установами. Основною базою створення ретроспективної бібліографії є органи поточної державної бібліографії республіки. Крім того, можуть використовуватися фонди і каталоги бібліотек, літописи, покажчики Всесоюзної книжкової палати. У бібліографії обліковуються книги, періодичні видання, ноти, друкована графіка, мапи [58, с. 12-18].

Для ретроспективної бібліографії були встановлені хронологічні, мовні та територіальні межі відбору творів друку. Початковий хронологічний відлік облікового періоду бібліографії визначається часом установа радянської влади на території республіки. До бібліографії включаються незважаючи на мову твори друку, що видавалися на території, в межах якої проводився облік в органах поточної державної бібліографії відповідних періодів, та твори друку мовою даної республіки, що були видані в інших республіках [58, с. 12-18]. Таким чином, в основу ретроспективної бібліографії творів друку радянського періоду було покладено територіальний і мовний принципи.

Завдання ретроспективної загальної бібліографії творів друку, виданих у дореволюційний час, визначалися як облік видань, що відбивали розвиток і досягнення національної культури; інформування про ці видання з метою надання допомоги науковим працівникам, бібліотекам і науковим закладам у розшуку необхідної їм літератури. Базою для створення даної бібліографії є фонди і каталоги наукових бібліотек, книжкової палати республіки та провідних бібліотек Радянського Союзу. Бібліографію складають державна республіканська бібліотека та республіканська книжкова палата. До підготовки бібліографії залучаються наукові бібліотеки та наукові заклади. В бібліографії мають обліковуватися книги, періодичні видання, ноти, мапи, друкована графіка [58, с. 12-18].

Обсяг бібліографії визначається хронологічними, мовними і територіальними межами відбору матеріалу. Початкова (нижня) хронологічна межа встановлюється залежно від виходу першої книги, верхня – від дати встановлення радянської влади в республіці [58, с. 12-18].

Згідно з Положенням, у бібліографії обліковуються такі твори друку:

- видані в межах сучасної території республіки, незважаючи на мову;
- видані мовою республіки в інших районах дореволюційної Росії;
- видані за межами дореволюційної Росії, якщо авторами є представники народу, що населяє дану республіку; є пам'ятками культури; якщо вони присвячені боротьбі цього народу за соціальну та національну свободу [58, с. 12-18].

Таким чином, в ретроспективній бібліографії можна виділити два періоди – дореволюційний і радянський. Відповідно до цих періодів визначалися різні принципи будови ретроспективної бібліографії: у дожовтневий – територіальний та мовний принципи, уводиться екстеріорика за авторською та змістовою ознаками; у радянський – територіальний і мовний. Мовою республіки визначалася мова того народу, іменем якого була названа дана республіка.

У Положенні про ретроспективну бібліографію дожовтневого періоду ставиться завдання обліку друкованих видань, які відбивають розвиток і досягнення національної культури. Проте ретроспективна бібліографія, що будувалася за цими принципами, не давала повної об'єктивної картини розвитку національної культури. За межами бібліографії залишалися твори національними мовами, що видавалися за кордонами Російської імперії. Також виключалися твори національних авторів і ті, що присвячувалися боротьбі даного народу за соціальну і національну свободу. З цього випливає, що твори, присвячені історії, культурі тощо даного народу, не повинні включатися до ретроспективної бібліографії. Не враховувалися при

складанні бібліографії і твори, присвячені даному народу, що видавалися в Російській імперії. Твори національних авторів, написані не національною мовою, що видавалися в державних кордонах Росії, так само не потрапляли до бібліографії [58, с. 12-18].

Згідно з Положенням до бібліографії не включалася література релігійна, містична, бульварна; література, що втратила наукову цінність. Такі змістові обмеження також не сприяли повноті відображення матеріалів у ретроспективній бібліографії.

У Положенні про ретроспективну бібліографію дожовтневого періоду можна знайти всі ознаки, за якими в сучасному бібліографознавстві визначається національна бібліографія України, зокрема ретроспективна: мовна, територіальна, авторська, змістова. Але ці принципи застосовувалися обмежено: мовний – це твори мовою республіки, видані в межах Російської імперії (за сучасною концепцією – в усьому світі); територіальний – твори, видані в сучасних кордонах республіки будь-якою мовою (за сучасною концепцією – твори всіма мовами, видані на території сучасної України); авторський – твори представників даного народу, що вийшли за кордонами Російської імперії (відповідно – твори, авторами яких є українці, українські установи, заклади, організації та об'єднання, видані в усьому світі всіма мовами незалежно від змісту); змістовий – твори, що присвячені боротьбі народу за соціальну і національну свободу, видані за кордонами Росії (за сучасною концепцією – твори про Україну та її народ, видані в усьому світі всіма мовами) [58, с. 12-18].

Поза ретроспективною бібліографією радянського періоду залишалися видання мовою даної республіки, які видавалися за межами СРСР; видання, присвячені республіці, видані в межах СРСР та інших країнах; твори представників народу даної республіки, видані різними мовами в СРСР та інших країнах. За Положеннями про ретроспективну бібліографію радянського і дожовтневого періодів обліку підлягають тільки друковані матеріали (книги, мапи, ноти, друкована графіка).

На основі Положень про ретроспективну бібліографію книжкові палати у співпраці з республіканськими бібліотеками створили чимало бібліографічних репертуарів книг. Але, як видно з даних, наведених Б. Семеновкером, різниця в рівні розвитку ретроспективної бібліографії у республіках досить значна. В Україні створено лише один універсальний ретроспективний покажчик радянських книжок за 1942-1944 рр. з метою заповнити прогалини в бібліографуванні продукції, виданої за роки Великої Вітчизняної війни. До покажчика включено книги, що вийшли в територіальних межах УРСР, а також книги українською мовою і українських авторів, які були надруковані в Москві і на території інших республік СРСР. Сюди слід додати ще три кумулятивні щорічники за 1945, 1954 і 1955 роки. Деяко кращий стан ретроспективної бібліографії книг, виданих до революції, але й тут є досить багато прогалин. Це стосується в першу чергу Наддніпрянської України, яка входила до складу царської Росії [58, с. 12-18].

У 50-х роках Книжкова палата УРСР працювала над створенням посібників ретроспективної бібліографії, насамперед періодичних видань. У 1956 р. вийшла бібліографія **«Періодичні видання УРСР. 1918-1950. Журнали»**, у 1964 р. – **«Періодичні видання УРСР. 1951-1960. Журнали»**. Покажчики включають журнали, видані на території радянської України за період з 1918 по 1960 рр., і журнали, які вийшли в Молдавській РСР у 1924-1940 рр. (це період, коли Молдавська РСР входила до складу УРСР як автономна республіка). Крім журналів, до покажчика включено продовжувані видання – «Наукові записки», «Праці», «Бюлетені» тощо, а також інформаційні списки, списки літератури, що надійшли до бібліотек; каталоги кінофільмів, програми радіопередач, програми театрів та інших закладів; монографії, які є окремими випусками продовжуваних видань; нумеровані збірники та альманахи, що виходили періодично, в тому числі склогографовані і машинописні матеріали; видання українських закладів і організацій, що були надруковані в Москві і Ленінграді. Принципи відбору матеріалу, якими керувалася Книжкова палата УРСР, розходилися з принципами Всесоюзної книжкової палати, яка вважала, що поняття «періодичне видання» українською палатою трактується дуже широко. На думку Книжкової палати УРСР, республіканські книжкові палати, на відміну від Всесоюзної, повинні включати до ретроспективних покажчиків періодики широке коло видань, у тому числі усі відомчі і малотиражні видання, що в різні роки не були зареєстровані в органах поточної бібліографії [58, с. 12-18].

У 1965 р. вийшов покажчик **«Періодичні видання УРСР. 1917-1960. Газети»**, який містить описи газет, що вийшли всіма мовами в межах УРСР. До покажчика включено радянські газети, видані в УРСР з березня 1917 р. по грудень 1960 р., газети Західної України – з 1939 р., Закарпатської України – з 1945 р., Кримської області – з 1954 р. [58, с. 12-18].

Видавалися тематичні ретроспективні покажчики: «Українська радянська культура за 40 років (1917-1957 рр.) : бібліографічний покажчик літератури. – Харків, 1960. – Вип. 1 (Освіта, наука, література, літературознавство і критика).– 418 с.»; «Українська радянська культура

за 40 років (1917-1957) : бібліографічний покажчик літератури. – Харків, 1957. – Вип. 2 (Мистецтво, культурно-освітня робота, радіомовлення, телебачення, преса, книговидавнича справа і книжкова торгівля).– 404 с.». У 1958-1960 рр. вийшов у світ покажчик «Художня література, видана на Україні за 40 років» у двох частинах, у якому подано зведену бібліографію художніх творів українською, російською та іншими мовами, виданих в УРСР [58, с. 12-18].

Ретроспективні покажчики укладали також і бібліотеки. Якщо Книжкова палата готувала зведення книг чи періодичних видань, випущених на території республіки, то бібліотеки укладали друковані каталоги своїх книжкових колекцій та книгосховищ. Такі самі каталоги видавали й наукові бібліотеки деяких університетів, наприклад: «Книги Петровської епохи Центральної научної бібліотеки Харківського університета» (Харків, 1972 р.) [58, с. 12-18].

З 60-х років Книжкова палата працювала над покажчиком «**Книга УРСР. 1917-1976 рр.**», згідно з «Положенням про ретроспективну загальну бібліографію друкованих творів, виданих в союзних і автономних республіках СРСР за роки Радянської влади». Нею підготовлено п'ятитомний покажчик. Але це видання було припинено [58, с. 12-18].

У 1971 р. вийшов каталог С. Петрова «Книги громадянського друку, видані на Україні. XVIII – перша половина XIX», який містить відомості про книги із різних галузей від початку впровадження громадянського друку до 1860 р. і включає опис майже двох тисяч книг, виданих на території України (в адміністративних кордонах УРСР), надрукованих громадянським шрифтом. Сюди віднесено всі видання, які мають п'ять і більше сторінок тексту. Розташування матеріалів у каталозі – алфавітне, переважна більшість книг описана *de visu*. Особливості окремих видань визначено в анотаціях. Анотації розкривають також зміст більшої частини книг, а подекуди містять і оцінку видань. Це важливо, оскільки майже всі книги, включені до каталогу, є бібліографічною рідкістю. У примітках є посилання на джерела, звідки взято опис тих чи інших видань. Каталог має допоміжні покажчики – іменний, систематичний, хронологічний, міст і друкарень та бібліографічних покажчиків, використаних при складанні каталогу. У вступній статті розглядається історія виникнення й розвитку громадянського друку в Україні [58, с. 12-18].

Ретроспективна державна бібліографія в республіках Радянського Союзу порівняно з поточною до середини 60-х років не мала єдиних організаційно-методичних центрів. У різні періоди нею займалися універсальні і багатогалузеві наукові бібліотеки, книжкові палати, наукові установи. Це спричинилося до того, що покажчики ретроспективної державної бібліографії створювалися за різними методичними принципами.

На нараді 1965 р. було наголошено, що репертуарні покажчики книг, що складаються в союзних республіках, мають бути частиною загальносоюзного репертуару. Для цього рекомендувалося республіканським книжковим палатам і бібліотекам, по-перше, окрім опису видання мовою оригіналу давати переклад основних елементів бібліографічного опису, передмови, змісту і рубрик схеми класифікації російською мовою. По-друге, складати дані покажчики за єдиними теоретико-методичними принципами. Така настанова свідчить про те, що загальносоюзний репертуар розглядався як сума республіканських покажчиків, створених за уніфікованою методикою. Але на практиці цього важко було додержувати з огляду на особливості історичного розвитку народів окремих республік Радянського Союзу [58, с. 12-18].

Ретроспективні покажчики, що видані Книжковою палатою УРСР, на відміну від інших республік Радянського Союзу, будувалися за територіальним принципом. З 1952 р. Книжкова палата УРСР одержувала один безплатний (контрольний) примірник кожного видання, надрукованого на території УРСР, незалежно від мови, тиражу і способу друку. Він був базою державної бібліографічної реєстрації та централізованої каталогізації. На його основі здійснювалася державна статистика друку УРСР. Після виконання всіх цих функцій контрольний примірник передавався до Архіву друку УРСР на довільне зберігання [58, с. 12-18].

На початок 70-х років у республіках колишнього Радянського Союзу склалася однотипна система покажчиків державної бібліографії, що будувалися за територіально-державним принципом і відображали всі види друкарської продукції: книги, видання образотворчого мистецтва, статті та інші матеріали із журналів, продовжувані видання, газети. Досягнутий рівень дав можливість Всесоюзній книжковій палаті розробляти регламентуючі документи, спрямовані на уніфікацію основних принципів, методів і форм поточної та ретроспективної бібліографії у державі загалом, у тому числі і в союзних республіках [58, с. 12-18].

Видання державної бібліографії в Україні являли собою систему, яка охоплювала матеріали, видані на території республіки, незалежно від тематики і мови. Ця система видань державної бібліографії включала сім літописів з усіх основних видів друку: «Літопис книг», «Літопис періодичних видань УРСР», «Літопис нот», «Літопис образотворчих видань», «Літопис журнальних статей», «Літопис газетних статей», «Літопис рецензій». Зазначені літописи, доповнюючи аналогічні видання Всесоюзної книжкової палати за рахунок більш вичерпної

реєстрації творів друку, виданих на території УРСР, були невід'ємною складовою загальносоюзної системи видань державної бібліографії. З 1958 р. виходив двотижневий бібліографічний бюлетень «Нові книги УРСР» [58, с. 12-18].

Екстеріорика відображалась у покажчику «Українська РСР у пресі СРСР і зарубіжних соціалістичних країн» (до 1980 р. – «Українська РСР у виданнях республік Радянського Союзу і країн соціалістичної співдружності»), який щорічно складався спільно з Державною бібліотекою України і надавав бібліографічну інформацію про книги, журнальні і газетні статті, рецензії, образотворчі видання і ноти, що належали українським авторам, а також рецензії на їхні твори, видані поза межами України [58, с. 12-18].

У виданнях державної бібліографії відображалася бібліографічна інформація про майже всі друковані видання, які виходили в Україні, за винятком географічних карт (вони реєструвалися тільки Всесоюзною книжковою палатою), промислових каталогів, стандартів окремих підприємств і описів винаходів (реєструвалися всесоюзними органами інформації). Автореферати дисертацій і видання шрифтом Брайля бібліографувалися в «Літопису книг». Відсутність обліку і бібліографування кіно-, фото-, фонодокументів пояснювалася тим, що закон про обов'язковий контрольний примірник в Україні на ці документи не поширювався. Бібліографічний облік був орієнтований тільки на друковані видання. Таке широке завдання, що його на сучасному етапі ставить перед собою національна бібліографія, як всеохоплюючий облік найрізноманітніших видів документів, у тому числі рукописних та документів на різних носіях, перед бібліографією не ставилося. Не ставила перед собою завдання відображати рукописні матеріали і ретроспективна бібліографія [58, с. 12-18].

У ретроспективній бібліографії, що також базувалася на територіальному принципі, не враховувалися особливості історичного розвитку українського народу. Ретроспективні покажчики, створені за територіальною ознакою, не можна вважати повними. Сучасний підхід спрямовано на найоб'єктивніше, реалістичне визначення поняття «національна книга» з огляду на всі особливості історичного розвитку українського народу. Саме в разі такого підходу визначення меж національної приналежності української книги спирається на певну сукупність ознак, серед яких – мовна, територіальна, авторська, змістова [58, с. 12-18].

Бібліографія екстеріорики в УРСР ґрунтувалася на авторській та змістовій ознаках. Бібліографія екстеріорики не враховувала матеріали українською мовою, видані в СРСР та зарубіжних країнах, матеріали за змістовою та авторською ознаками, видані поза межами СРСР; враховувалися тільки видання країн соціалістичної співдружності.

Нові сподівання на те, що вивчення та опрацювання української книги буде продовжуватися, з'явилися лише наприкінці 80-х років. В Україні було відновлено системну роботу над Українським бібліографічним репертуаром (УБР). Очолила її Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), яка в 1989 р. виступила з пропозицією про відновлення роботи над репертуаром національного друку України. Ця тема увійшла складовою частиною державної комплексної програми «Книжкова спадщина України: створення бібліографічного реєстру та системи зберігання і загальнодоступності», затвердженої Комітетом з науково-технічного прогресу при Кабінеті Міністрів України у 1992 р. Головною метою цього проекту є побудова на основі єдиних теоретико-методологічних та організаційних принципів цілісної системи посібників ретроспективної національної бібліографії, що забезпечувало б потреби суспільства в бібліографічній інформації про весь документальний масив, створений у процесі історичного розвитку української нації, усіх галузей науки, культури, мистецтва тощо. Тоді ж національна ретроспективна бібліографія стала пріоритетним напрямом діяльності НБУВ [22, с. 211-221].

І вже з початку 90-х років ХХ ст. розпочався новий етап у розробці проблем НБ України. У дослідженні НБ виокремлюється комплекс загальнотеоретичних проблем, пов'язаних з визначенням типології об'єктів бібліографічного обліку, дослідженням проблем створення ретроспективної НБ України.